

BESZÁMOLÓ AZ *ÁTISTENÜLÉS,* *EGYESÜLÉS, MISZTIKA* CÍMŰ KONFERENCIÁRÓL

Budapest, 2022. november 7.

ÉLŐ CSENGE ENIKŐ

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Szent II. János Pál Pápa Kutatóközpont Katolikus Misztika Kutatócsoportja *Átistenülés, egyesülés, misztika* címen rendezte meg éves konferenciáját 2022. november 7-én tíz órától. Az eseménynek a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kara adott otthont.

A konferencia nyitóelőadásában Kuminetz Géza, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektora, a krisztuskövetésben eleve benne rejlő misztika fokozatait (kezdők, haladók, tökéletesek) tárta elénk. Állítása szerint a misztika fokozataihoz hasonló, alapvető sorrendet figyelhetünk meg a krisztuskövetés folyamatában is: az erények, ajándékok, boldogságok sorrendjét, melyek egymással fel nem cserélhetőek, és sokkal inkább hangsúlyokat jeleznek, hiszen a krisztuskövető ember egyidőben törekszik az erényre, s kap valamit az ajándékok és boldogságok ihletéből. E sorrend továbbá megfeleltethető az emberi psziché hangsúlyainak is: elsőként a krisztusi tanítás ragadja meg a követőt, melynek gyümölcse a tanítás életre váltásának, a parancsok megtartásának vágya, vagyis az erények kimunkálása, másodsor Krisztus királyi méltósága kerül a fókuszba, a Szentlélek ajándékainak megértése, a kapott sugallat elszánt megvalósítása, végül a főpap a küzdelmek, szenvedések tudatosodásával, a bűn okozta sebek engesztelésének szükségességével – utóbbit pedig leginkább a boldogságok tükrözik, érzékeltetik, a mindenben Istenre hagyatkozó, töredelmes és alázatos szív. Mindebben benne rejlik a látszólag passzív, de mégis a személyi érettség csúcására jutó ember lelkülete.

A második előadó Lautner Péter (PPKE BTK) az istenhez való hasonulás platóni episztemológiáját vázolta, mely szerint vagy az istenhez magához, isten igazságosságához, vagy isten tudásának tárgyaihoz, az ideákhoz hasonulhatunk a platóni leírás alapján. Az előadásból az is kiderült, hogy az ideák ismerete egy kognitív állapot, míg az igazságosság erényének megléte nem körülírható csupán kognitív kifejezésekkel. Ugyanakkor az *Állam* elmélete szerint az igazságos lélek egyúttal mértékletes, bátor és bölcs is, tehát a sarkalatos erények mindegyikét birtokolja. A fent említett különbség tehát feloldható, ha figyelembe vesszük, hogy az igazságosságot birtokló lélek a bölcsesség erényével is rendelkezik.

Vassányi Miklós, a Károli Gáspár Református Egyetem docensének *Az imádság szerepe az Istenhez való felmenetelben néhány korai szír atyánál* című előadásával folytatódott a konferencia „Filozófia és teológiai megközelítések” elnevezésű szekciója. A prezentációban betekintés nyerhettünk a szír imateológia egyes részeibe, melyek szorosan összekapcsolódnak olyan jól ismert keresztény és újplatonikus forrásokkal, mint Órigenész, Nüsszai Szent Gergely Evagriosz Pontikosz, Plótinosz vagy Proklosz néhány műve, melyekben az istenséghez való felemelkedés és annak módjai, fokozatai kerülnek kifejtésre. Az előadó fő céljául Ál-Areopagita Szent Dénes misztikájában, azon belül is *Az isteni nevekről* című művében fellelhető szír előzmények és párhuzamok keresését tűzte ki. A mű III/I. fejezetében a szerző az isteni kiadásokat taglalja, és azt állítja, hogy a legfőbb Jó (vagyis Isten) a Szentháromság és a kevésbé közvetlen emanációk között a fő kapcsolódási pont. Ugyanakkor (korábbi munkásságában) azt is hangsúlyozza, hogy a Jó tárgyalása nem egyszerű, diszkurzív gondolkodás kérdése, a Jóhoz való felemelkedéshez ugyanis nélkülözhetetlen az imádság (εὐχαΐς), az elme felemelése (ἀνάγεσθαι) és a beavatás (μυείσθαι). Ahhoz, hogy Istenhez mint legfőbb Jóhoz eljuthassunk (mind a keresztény, mind a platóni hagyományok szellemében) lelkünknek egy utat kell bejárnia, egy sajátos, specifikus imádság útját, melynek során az elme felemelkedik, beavatást nyer az Istent körülvevő misztériumokba, végül egyesül az Istennel.

Németh Csaba (Societa Victorina) előadása során a nyugati Areopagita-recepció egyik korai, XII. századi szövegében vizsgálta az átistenülés és az unió kérdését, az Eriugena-fordításban *corrationalis theosis* („értelemnek megfelelő megistenülés”) alakban megjelenő terminus kapcsán. A latin Nyugaton a XIII. századtól kialakult, majd századokon át népszerű misztikus teológia, amely főként Ál-Areopagita Dénes *Misztikus teológiáján* alapult, az Istennel való értelemfeletti egyesülés (*unio*) gondolatát állította a középpontjába. A *Hugo de Sancto Victore* Mennyei hierarchia-kommentárja és az *átistenülés problémái* című előadás aktualitását az adta, hogy Hugo kommentárjában semmi sem mutatja a *Misztikus teológia* hatását, ráadásul az Istennel való egyesülés és az átistenülés (*deificatio, theosis*) is jellemzően Hugo saját írásaitól idegen terminusok és gondolatok. Hugo kommentárjában ugyanis Isten közvetlen (közvetítés nélküli) megtapasztalásának a lehetőségét állítja, amit nem egyesülésként, hanem látásként ír le.

A következő előadásban Vincze Krisztián (PPKE HTK) Aquinói Szent Tamás munkásságának a misztikához való viszonyát vizsgálta. Szent Tamás nem írt külön traktátust a misztika teológiájáról, s nem is szokás őt a misztikus szerzők között emlegetni, ugyanakkor az egyesülés eseményét gyakran és központi szereppel felruházva említi szisztematikus műveiben, s a különböző bibliai könyvekhez írt kommentárjaiban is. Az előadás ismertette a szisztematikus művek és a kommentárok azon részeit, melyek alátámasztják: az Istennel való misztikus egységre jutás célja mozgatja Aquinói Szent Tamás teológiáját, amelyet ő maga *sacra doctrinának* nevezett.

A szekció záróelőadásában Schmal Dániel (PPKE BTK) a megistenülés témáját az üdvözítő színelátás (*a visio beatifica*) összefüggésében vizsgálta. Arra a kérdésre kereste a választ, hogy a kései skolasztikus szerzők szerint van-e szerepe a reflexiónak ebben a viszonyban, s ha igen, pontosan miben áll ez a szerep. Az előadás első felében a boldogító színelátás és a reflexió kapcsolatának három skolasztikus (Ockham, Bonaventura, Suárez) népszerű elméletét mutatta be, melyek közül a virtuális reflexió fogalmát kidolgozó Francisco Suárez álláspontját fejtette ki bővebben. Suárez szerint valamennyi tudatos mentális aktus önmagában reflexív, vagyis ahhoz, hogy a lélek tudjon önmagáról egy gondolati aktus végrehajtása során, nincs szükség két különböző mentális aktusra (egyre, amely közvetlenül a tárgyra irányul és egy másikra, amelyiknek az iménti a tárgya), mert e kettő egyetlen aktus két belsőleg összetartozó komponense. A prezentáció második részében az előadó arra mutatott rá, hogy ez az újítás párhuzamos a modernizációnak azzal a törekvésével, hogy kitüntetett szerepet biztosítson a szubjektumnak és a szubjektumhoz tartozó centrális perspektívának.